

CIERNIE (213) *sb*

ciernie *n* (207), **ciern** *f* *Calep* (2), *ciernie n a. ciern f a. m* (4) *OrzRozm* (2), *KochPs, Calep*.

ciernie, ciern (117), **cirnie** (63), **cierznie** (16), **czernie** (14), **czyrnie** (2), **cirznie** (1); *ciernie MurzNT* (4), *KrowObr* (5), *Leop* (11), *BibRadz* (10), *OrzRozm* (2), *OrzQuin, SienLek* (3), *KuczbKat* (2), *BudNT* (3), *CzechRozm, ModrzBaz, KochTr, NiemObr, ReszPrz, ReszList, WerKaz, ArtKanc* (6), *Calep* (6), *GrochKal, GrabowSet* (3), *WysKaz, KmitaSpit*; *cirnie OpecŻyw* (10), *KromRozm III* (2) *GliczKsiąż, LubPs* (3), *SarnUzn, RejAp, GórnDworz, RejPos* (33); *cierznie BierEz, WujJud, SiebRozmyśl, SkarKaz* (2), *SkarKazSej*; *czernie KochPs*; *ciernie: cirnie PatKaz* (2 : 1), *FalZioł* (1 : 2), *BielKron* (1 : 4), *RejZwierc* (1 : 1), *LatHar* (13 : 1), *WujNT* (18 : 1); *ciernie : cierznie BudBib* (5 : 2), *SkarŻyw* (2 : 7); *ciernie : czernie KochFr* (1 : 1); *ciernie : cirznie BartBydg* (1 : 1); *ciernie : cirnie : czernie : czyrnie Mącz* (7 : 1 : 12 : 2).

-e- (16), -é- (14); -é- *OrzQuin, SienLek, KochPs, KochTr, KochFr* (2), *SiebRozmyśl*; -e- : -é- *MurzNT* (2 : 2), *Mącz* (14 : 5); końcowe *e* *pochylone*.

sg N ciernie (46), *f ciern* (1) *Calep*; -é (5), -(e) (41). ◇ *G ciernią* (49), *f cierniej* (1) *Calep*; -å (45), -(a) (4). ◇ *D cierniu* (2). ◇ *A ciernie* (47); -é (1), -(e) (46). ◇ *I cierniem* (27), *ciernim* (14); -em *FalZioł, Leop* (3), *OrzRozm, BibRadz* (2), *Mącz, RejPos* (7), *ArtKanc* (2), *LatHar* (8), *GrabowSet*; -im *OpecŻyw* (7), *KrowObr, OrzQuin, CzechRozm, SkarŻyw* (2); -em : -im *WujNT* (1 : 2); ~ [-em], -(e)m (27). ◇ *L cierniu* (21). ◇ *pl A ciernią* (1). ◇ *pl a. sg N n ciernie* (2) *LubPs, OrzRozm*. ◇ *pl m a. sg n A ciernie* (2) *KochPs, Calep*.

Orzeczenie występuje: w 3 sg (17), *np.: ciernie roście [w tym: w praet 3 sg n, np.: ciernie wyrosło (9)], w 3 pl* (1): *które ciernie znaczą troski OrzRozm [ponadto przy podmiocie szeregowym (2), np.: porostą ciernie i pokrzywy]*.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Krzak ciernisty lub jego pędy; vepres BartBydg, Mącz, Calep, Cn; spina BartBydg, Mącz, Cn; dumus Mącz, Cn; arbor spinosa BartBydg; rubus, frutex multis spinis horrens Cn* (154) : *BierEz H4v; natura rozą łączyrnya rodzy PatKaz I 4v, 9v; Omnis arbor spinosa, cyrznye BartBydg 167b, 167b; FalZioł I 144a, V 117; Y náfyenye ono ktore przy drodze/ ná fkałę/ á myędzy ćirnye pádło/ á potym yedno ćirnye zágłuffyło/ drugye fłońce wfuffyło [bibl. Luc 8/7] KromRozm III C8 [przekład tego samego tekstu Leop, BibRadz, RejPos 62v, WujNT Matth 13/7, Mar 4/7, Luc 8/7]; LubPs O3v; Leop Iob 30/7, Luc 8/7 [2 r.]; BibRadz Luc 8/7 [2 r.]; Náoftátek rzekli ćirniu: Podź ty á pánuy nád námi. Ktore rzekło: Podźciefz tedy á odpoczyńcie pod mym cieniem BielKron 50v, 50v, 319; Dumus, Głóg. Chróft. Czérnie. Mącz 97d; Dumetum, Mieyfce pełno czérnia. Mącz 97d; Vepretum, Mieyfce gdzie wiele czernia roście. Mącz 484a, 97d [2 r.], 361c [3 r.], 383d, 484a; SienLek 150; RejPos 60v, 61, 62v [2 r.], 64, 64v (9); RejZwierc 116v, 189v; BudBib Os 9/6, Nah 1/10, 4.Esdr 16/33; SkarŻyw 249, 328 [2 r.]; ReszPrz 86; ReszList 183; Calep [344]b, 1111a; WujNT Matth 13/7 [2 r.], Mar 4/7 [2 r.], Luc 8/7 [2 r.]; WysKaz 11; Albo Maurow pożyczli/ że fię nie doftáli Mieczom/ ále ná ćierniu y kotách zoftáli. KmitaSpit Cv; SkarKaz 551a.*

W porównaniach (14): *PatKaz I 9v; KrowObr 95; Bo iáko więc ćiernie fpołecznie fię wiąże [Quia sicut spinæ se invicem complectuntur]; tákci też biefiádá ich pófpółu piiących Leop Nah 1/10; RejPos*

189; ktore piął przeciwko/ wykretom/ iákiegoś *Turriana* ktorego prawie iáko z ízelmy/ y gęłtego ciernia rozmaitych wykretow y zamiotow ludzkich [...] wywlokł *NiemObr* 40; *LatHar* 580, 676; *WujNT* 52; *SkarKaz*)(3).

W charakterystycznych połączeniach: ciernie gęste (5), *ostre* (4).

Przysłowia: bibl. izali s ciernia zbieráią winne iągody/ álbo z oštu figi? *KrowObr* 88; *SarnUzn* G8v; *RejPos* 186v; *BudNT Luc* 6/44; *ModrzBaz* 53v; *WujNT Matth* 7/16, *Luc* 6/44; czyś ták rozumiał/ nieboże/ Ze czérnié ínfy owoc/ niż tarnki/ dáć może? *KochFr* 102 [ogółem 8 r.].

Ze nic po ciérniu/ kiedy róža ípádnie. *KochFr* 6.

Wyrażenia: »ciernie jeżynowe« [szyk 1 : 1] (2): Cynosbaton, Nieyáki rodzaj cierniá Yeżinowego. *Mącz* 76c, 383c.

bibl. »jako lilija miedzy cierniem« [szyk 2 : 2] (4): Iako liliá miedzy cirnijm [*sicut lilium inter spinas*] tak przyiáciolka moia miedzy dziewkami Izrael. *OpecŻyw* 187v; *Leop Cant* 2/2; *BibRadz Cant* 2/2; *SkarŻyw* 112.

Zestawienie: »ciernie białe« = *berberus vulgaris* L. (Rost: piwnik) piwnik, włoska kalina; *tragacantha*, *crespinus* Cn [szyk 1 : 1] (2): Białé ciérnié/ Creípinus *SienLek* 236, Xv; [Piwnik ábo białé ciernie/ *Berberus SienHerb* 26b].

Szeregi: »chrost albo ciernie« (2): Zrządził tedy Pan bog íkopu/ ktorego gdy Abráám vyrzał w chroście álbo círniu ítoiąc *BielKron* 13; *CzechRozm* 235.

»ciernie i (a, albo) głóg« [szyk 8 : 2] (10): Rubus. Kiers/ álbo krzewiná Czernie álbo głóg na którym yągody czerwone rośtą yeżyny. *Mącz* 359b, 328b, 359b; ktory írodze odzyera/ ták iáko głóg á iáko círnie *RejPos* 346v, 60, 61, 61v [2 r.], 63, 64v; *GrochKal* 16.

»ciernie i jeżyny« (2): *Mącz* 359b; A zrośtą ná niey ciernie, y óstre ieżyny *ArtKanc* K6.

»ciernie i (a, albo) oset« = *spina et (ac) tribulus* PolAnt, Vulg [szyk 10 : 2] (12): będziefz myał żyemyę nyepłodną [...] gdy oná tobye wźdam wten čás będzye rodziła ofet y círnye. [*bibl. Gen* 3/18] *GliczKsiąż* Hv [*przekład tego samego tekstu KrowObr* 225, *BibRadz*, *BielKron* 2, *RejAp* 59, *KuczbKat* 375, *WerKaz* 291]; *KrowObr* 225; *BibRadz Gen* 3/18; *BielKron* 2; ízcebietliwy ptałzek około ciernia álbo oštu íie obchodząc/ Szczigiel. *Mącz* 1d; *RejAp* 59; *KuczbKat* 375; *CzechRozm* 235; *SkarŻyw* 59; *WerKaz* 291; *GrabowSet* Q4; *WujNT Hebr* 6/8.

»ciernie i (lub) pokrzywy« [w tym: *ciernie i pokrzywy i (a) oset* (2)] (6): A porośtą w domiech ich ciernie/ y pokrzywy/ á ofet po murzech ich [*Et orientur in domibus eius spinæ et urticae, et paliurus in munitionibus eius*] *Leop Is* 34/13; miedzy cierznie y pokrzywy się nágo położył *WujJud* 211; *BudBib Is* 34/13; *SkarŻyw* 249, 575; *KochTr* 6.

»tarnie i ciernie« (1):tarnie y ciernie [*veprem et spinam*] będzie żarł *Leop Is* 9/18.

W przen (35) : *MurzNT Matth* 13/22, s. 66; Izali Pan Kryśtus bogactw nie zowie być onym ciernim/ ktore zádufiło flowo Boże? *KrowObr* 33; A kthory wfian íełt w ciérniu/ ten íi íełt ktory flowá flucha [*Qui autem seminatus est in spinis, hic est, qui verbum audit*] *Leop Matth* 13/22 [*przekład tego samego tekstu MurzNT*, *RejPos* 62v, *BudNT*, *WujNT*; cf *Mar* 4/18, *Luc* 8/14], *Ier* 4/3; *BibRadz Mar* 4/18, *Luc* 8/14; *RejPos* 32v, 62v, 63, 65 [5 r.], 65v [2 r.], 124v; *BudNT Matth* 13/22; *KochPs*

85; *SkarŻyw* 113, 370; *ArtKanc* 116, K18; *GrabowSet* Gv; *LatHar* 469; *WujNT Matth* 13/22, *Mar* 4/18, *Luc* 8/14, s. 256.

Wyrażenie: »cirnie (złych) myśli« (2): Cirnie złich mył [!] záthłumya łowo Boże w łercoch ludzkich. *RejPos* 65 *marg*, 65.

Szeregi: »ciernie, (i) głóg« (2): Ktoż mię vczyni cierniem y głógiem ná bitwie [*quis dabit me spinam et veprem in proelio*]? *Leop Is* 27/4; *RejPos* 189.

»cirnie, oset« (1): á othworzył mu drogę/ wykopawłzy około niego zielfko/ ćirnie/ ofet/ to iełt żądze/ á cielełności náłze *GórnDworz* Ff3.

a. Miejsce zarosłe cierniami; prunetum, senticetum *Mącz* (2) : Prunetum sylvestre, Czerniewisko/ Czirnie. *Mącz* 328c; Senticetum, Ciernie/ to yełt/ mieylce gdzie wiele cierniá roście. *Mącz* 383d.

2. Kolec; gałzka (oderwana) z rośliny kolczastej; sentis, spina *Mącz, Calep, Cn* (59) : A zwierzchu ofthrem cirniem zakriwa w ktorim dwie dziurze ma/ iedną głowę á drugą ogon wykłada. *FalZioł* IV 26a; *KrowObr* 88; Abowiem iáki iełt trzałk ćiernia pod gárncem [*vox spinarum sub olla*] tákowyc iełt śmiech łzalonego. *BibRadz Eccle* 7/7, *Iob* 40/21; Conserere tegmen spinis, Dách ćierniem położony. *Mącz* 387d, 3a, 383c, 408b; *BudBib Ps* 58/10; Naświětłza głowá [...] oftrym ćierniem byłá zránioná *ArtKanc* E8v; Spina – Cziern, ofcz, chrzibiet. *Calep* 998b, 968b, 998b [2 r.].

W porównaniach (6): Totz iełt panna łłachetná [...] ktorá iako liliá polná/ rożá bez cirniá/ tak ta panna od włfelkił zmazy grzéchu była oddálona *OpecŻyw* 183; Práwye yák łuche ćirnye od ognýá łpłonełi. *LubPs* aa3v, H3v; Iáko ćiernie ktore przebija rękę pijánicy/ ták przypowiełć iełt w vłćiech łzalonego. *BibRadz Prov* 26/9, *Num* 33/55; *WujNT* 607.

W charakterystycznych połączeniach: ciernie kolące, ostre (6).

Zwroty: »cierniem (u)koronować, ukoronowanie, (u)koronowan(y); w cierznie koronowany« (3 : 2 : 8; 1): O łynu moy mily/ [...] głowę trzymáłs cirnijm vkoronowaną/ ij do mozgu zranioną. *OpecŻyw* 151, [79], 144, 146; *OrzRozm* C; Iam tobie dał Sceperum [!], moc, á sławę Krolewłką/ á tyś kolącym ćierniem koronował głowę mą. *ArtKanc* E14; *GrabowSet* P4v; *LatHar* 265, 277, 290, 515; *WujNT Mar* 15 *arg*, *Ioann* 19 *arg*; iż krolá nie znaia iedno w ćierznie koronowánego *SkarKazSej* 687a.

»cierniem zbość, zbodziony« (2 : 2): *OpecŻyw* 161; Pátrzayże áno łie zwiełłá niłko oná łwięta głowá iego/ łrodze ćierniem okrutnym zbodzyona á zránioná *RejPos* 105v; V łłupá kátowano/ ćierniem go zbodżiono *LatHar* 521, 498.

Wyrażenie: »korona, wieniec z ciernia« = *corona de spinis* *PolAnt, Vulg* (szyk 12 : 2] (13 : 1): a vplodwłłs koronę s cirniá kończyłtęgo ij wielmi oftręgo/ włóżyli mu ia na głowę iego łwięta *OpecŻyw* 128, 122v; *MurzNT Matth* 27/29, *Ioann* 19/2; *Leop Ioann* 19/2; *KuczbKat* 240; A vplotłłzy wieniec z ćiernia włóżyli na głowę iego *BudNT Matth* 27/29; *ArtKanc* D9v; *LatHar* 699, 712, 732; *WujNT Matth* 27/29, *Ioann* 19/2; *SiebRozmył* H2v.

Szereg: »ciernie i oset« (2): Więc kiedj da Iehowá Zewáchá y Calmunnę do rąk moich/ tedy wymłocę mięło wálze ćierniem łpufzczey y oftem [*cum spinis et cum tribulis*]. *BudBib Iudic* 8/7, *Iudic* 8/16.

W przen (5) : *OpecŻyw* 129; ktore ćiernie znáczą one trołki/ y fráłunki *OrzRozm* C; które Krółęłtwo ma [...] Krółá Cierznim/ to iełt/ z drogich kámieni Koroną [...] Koronowánęgo. *OrzQuin*

P3; ále n wro ci m si  w v il ku moim/ gdym by   ierniem k oty. (*marg*) Ciernie rozumie S. Hier. gry ienie fumnienia. (–) *LatHar* 160.

3. [*n-loc*:

Zestawienie: bibl. »Potok Cierznia« = *niezidentyfikowany potok, wyst puj cy w przepowiedni prorockiej dotycz cej przysz sci po odnowieniu Ziemi  wi tej*: Y b dzie dnia on go: b d  kropi  g ry  lodko   [...]:   w zytkimi  trumienmi Iudzkimi p yda  wody:    rz d o z domu PAN skiego wynid ie/ y obleie potok  ier nia [*et irrigabit torrentem spinarum*;  trumie  Cierniowy *Leop*; potok S ythym ski *BudBib*]. *WujBib Ioel* 3/18; i  t um cze drzewo *Setim* zowi   ier niem/ y mie f ce gdzie  ie rod i o z  morzem martwym/ zwano Potokiem  ier nia *WujBib* 968b.]

Synonimy: 1. chrost.

Cf **CIERNINA, CIERZNISKO, CZERNIEWISKO, TARNIE**

DM